

Jesaja 43: 1-12 Johannes 21:1-14

Westerkerk 19 April 2026

Herman Koetsveld

De mensen aan wie de profeet zijn woorden richt zijn net zulke mensen als die vandaag in Gaza en Zuid-Libanon, en in Darfur in Soedan, mensen in dorpen en steden in Oekraïne, maar ook tal van vluchtelingen die in ons land terecht zijn gekomen b.v. uit Syrië en Irak. Het zijn mensen die door een speling van het lot de grote dood van het tomeloze geweld dat mensen elkaar blijken aan te kunnen hebben overleefd. Zij wel. Veel van hun dierbaren, familie, dorps- of stadsgenoten niet.

Het zijn de mensen waarvan we nu tamelijk precies weten, en dat vanwege de grote dood die de Joden in de Holocaust is aangedaan, ook die in onze stad, ons land, dat hun trauma's tot de derde en soms zelfs ook de vierde generatie doorwerken. Op zulke mensen richt de profeet zich. Zij hebben gezien hoe de troepen van de Babyloniërs brandstichtend, de vrouwen en meisjes verkrachtend, alles en iedereen in een orgie van bloed vermoordend Jeruzalem ontzielen, plunderen, de tempel van de Eeuwige met de grond gelijk maken, en de mensen van wie ze vermoeden daar nog wat aan te kunnen hebben gevangen nemen en meevoeren in ballingschap. De totale vervreemding in.

En daar, in een vreemd land, met al die vreemde goden, gewoonten, rituelen, wetten en regels, daar moeten zij met die loodzware en eigenlijk niet te dragen ervaringen op een of andere manier het leven zien te hervinden. Hoe lang heeft het geduurd voordat zij elkaar konden aankijken, spreken, of juist in de verstilling de enormiteit van hun ervaringen delen?

Waarom? Waarom wij? Die vraag die zo vaak op een stuk karton wordt geschreven als er iets rampzaligs gebeurd is en er een spontane herdenkingsplek ontstaat: Waarom? Is er ooit een oorzaak, een reden, een betekenis te geven aan het onheil. En dan precieser: aan het onheil dat mensen elkaar aan doen? Waarom? Hoe kan het, zo durfde op een gegeven moment toch iemand die geloofsvraag te stellen, hoe kan het dat de Eeuwige, van wie verhaald wordt dat Hij ons heeft bevrijd heeft uit de slavernij van de onderdrukkende grootmacht, hoe kan het dat de Eeuwige het toestond dat zijn tempel werd verwoest en zijn mensen, onze mensen zo genadeloos werden omgebracht?

Tegen zulke mensen met deze vragen richt de profeet zijn woorden. Hij wordt in de Bijbelliteratuur Deuterocesaja, de tweede Jesaja genoemd. De eerste profeteerde in de 8e eeuw voor Christus, de schrijver vanaf wat in de Bijbel als hoofdstuk 40 en verder terecht is gekomen sprak en schreef in de zesde eeuw, met dus die verwoesting van Jeruzalem in het jaar 586 voor Christus als dramatisch dieptepunt. Die godsworden tegen deze mensen daar in de vervreemding, in hun angst, in hun volstrekt niet-meer-weten-hoe-verder: 'Dit zegt de Ene die jou schiep, die jou vorm gaf'. Dat is de opening, dat is het diep-ingrijpende woord op zielsniveau. Wat er ook in jouw leven gebeurt, hoe jouw levensweg ook gaat, hoe je onderuit kunt gaan en in de diepste diepten kunt vallen: je bent allereerst een schepsel.

Je bent een uitdrukking van Gods doorgaande creativiteit. De Eeuwige is dus ook altijd de essentie, de vormgever, de kern, de ziel van heel jouw bestaan. En daarom zoals elke weer benadrukt in heel de Bijbel die goddelijke boodschap: Wees niet bang. Als de angst voor wat nu gaande is of mogelijk op ons aan het afkomen is aan een ontwrichtende economische crisis of erger, een verdere uitbreiding van al dat krankzinnige geweld tot mogelijk een 3e wereldoorlog die ons los kan slaan van al onze 'normale' zekerheden: Dit als eerste: 'wees niet bang'.

En dan wrijf je toch je ogen uit in het vervolg. Want wat is de tegenkracht? Wat is de grond om op te staan en niet weg te zinken in het drijfzand van de vervreemding? Dit godswoord: 'Ik heb je verlost, Ik heb je bij je naam geroepen, jij bent van mij'. Jouw kwetsbare, sterfelijke, eindige, fragiele leven dat – zo blijkt zo alles onderuithalend – elk moment van je afgenomen kan worden: het is niet van jezelf. En zeker niet van die dictator die zich tot god heeft verklaart. Het is van God. In God. Door God. Jouw naam, jouw identiteit dus: je bestaat vanwege de aanspraak van de Eeuwige: jij bent van mij. En van niets of niemand anders. Zelfs niet van jezelf dus. En daarin ligt jouw bevrijding, jouw verlossing, jouw overgave aan de Liefde die sterk is als de dood.

En dan somt de profeet een hele serie serieuze dodelijke onderuithalers op waaraan we het leven wel degelijk kunnen verliezen. Maar ten diepste, op het niveau van jouw ziel en dus op het niveau van de Eeuwige heeft het geen vat op je.

Ik zeg: je wrijft je ogen toch uit als je dit leest. En dan denk je toch direct: hoe hebben die getraumatiseerde mensen daar in de ellende van de vervreemding en onderdrukking deze woorden gehoord?. Hebben zij hun tegenwerpingen geuit? Luister profetische zot, je ziet toch zelf dat de goden van dit land veel sterker

blijken te zijn dan die Ene over wie jij het hebt, die Ene, waar we niet eens een beeld van hebben? Waar heb je het over? Namens wie praat je eigenlijk?

Deze profeet, deze tweede Jesaja maakt dan een stap verder die in de mensengeschiedenis regelrecht revolutionair is en tot op vandaag in zijn radicaliteit niet of nauwelijks geloofd wordt. Hij zegt: al die goden, die van de militaire macht, van de erotiek, van de vruchtbaarheid, van het geld, van de clan, het volk, zelfs de goden van de religie: het zijn allemaal verzinsels. Allemaal bedacht door mensen om de eigen macht, de eigen wil, het eigen verlangen, de eigen roem, noem maar op, om dat veilig te stellen, van een goddelijk vloertje te voorzien.

In de taal van de filosofen van de 19e eeuw die onze cultuur zo diepgravend beïnvloed hebben: het zijn allemaal eigen projecties op het scherm van de hemel en wij vereren onze eigen tot god verklaarde projecties. En ja, ze konden dit alleen zo zeggen omdat deze profeet van 2500 jaar eerder dit al had gezien, verwoord, en de moed gehad om het tegen de mensen in de verdrukking, maar niet minder tegen alle naties ter wereld, de in en door God verenigde naties. Sommigen gaan wel heel opzichtig met hun goddelijke projecties de mist in, zoals president Trump die zichzelf afgelopen week op zijn socials als Jezus portretteert en paus Leo die oproept tot vrede als een slappe zwakkeling wegzet.

Buiten Mij, zegt de profeet van Godswege, buiten Mij is er niks of niemand die redt, die bevrijdt. En hij zal dat blijven herhalen, zelfs in zijn meest radicale consequentie dat ook dat wat wij als kwaad en ellende ervaren zijn grond niet vindt in een of andere tegenmacht, duivel of wat ook, maar dat alles, heel de geschapen werkelijkheid met alles erop en eraan zijn oorsprong, grond, betekenis, zin en doel vindt in de Ene.

En dus blijven er twee partijen over: God en mens. De optie om ons te verschuilen achter een of andere kwade macht, of dat wat wij aanrichten op de verantwoordelijkheid van een anti-god af te schuiven verval. En ja, als de ballingen dan hun geschiedenis herschrijven, dan wordt het concluderende refrein van hun koningen telkens: hij deed wat goed, of hij deed wat kwaad is in de ogen van de Eeuwige. Er bleek meer kwaad dan goed. Menselijk kwaad dus vanuit de vrijheid en verantwoordelijkheid om te kunnen kiezen. Te kunnen opstaan tegen het kwade.

Niets of niemand is god, niets gaat buiten de Eeuwige om. Ook de evangelist Johannes gelooft dat, dat alles in de Eeuwige zijn diepste bestemming vindt, ook door de leegte van de dood heen. Jezus, de gekruisigde verschijnt voor de 3e keer, vertelt hij.

En dan gebruikt hij datzelfde woord als bij het eerste verhaal over Jezus, dat van de bruiloft in Kana, daar waar Jezus in zijn heerlijkheid verschijnt, openbaart. En kijk, Kana in Galilea wordt hier ook nadrukkelijk genoemd als woonplaats van leerling Nathanaël. Het einde rijmt op het begin. De schrijver creëert een omarmende structuur. En zoals in dat eerste verhaal over het wonder van het alledaagse waswater dat in kostbare wijn verandert, zo is er in dit bijna laatste verhaal het wonder van die onvermoede visvangst.

Zo openbaart Jezus zich, zo verschijnt hij in dit verhaal dat tot het randje gevuld is met mystieke symboliek. Als de stem in de vroege morgen die de mensen in donkere getob aanroept: jullie werk, jullie leven hoeft nooit leeg en vruchteloos te blijven. Werp jullie netten aan de rechterkant van de boot. De rechterkant dat is Schrift altijd de kant van de Eeuwige van wie de Psalmist zegt de Hij de schaduw is aan jouw rechterhand, het woord, de stem, de Geest in ons die ons ook nu aanspreekt.

Gij die zegt
'Ik heb je bij je naam geroepen'
en zelfs 'Jij bent van Mij'
Gij die onze angsten ziet
in alle duisternis onze leegte weegt
ons leven en onze dood deelt
als woord verschijnt en spreekt
een volheid aan licht.
kom zegt hij en deelt brood en vis
het is een nieuwe morgen

Godzijdank, Amen.

